

Mottagare
Regionstyrelsen

Beslut biblioteksplan 2026-2029

Regionstyrelsens förslag till beslut i regionfullmäktige

- Biblioteksplan 2026-2029 antas.

Sammanfattning

Region Gotlands biblioteksplan 2026-2029 är ett styrdokument som beskriver hur den nationella och regionala bibliotekspolitiken ska genomföras på Gotland. Biblioteksplanen inkluderar både kommunala och regionala biblioteksformer; folkbibliotek, skolbibliotek, gymnasiebibliotek, vuxenutbildningens bibliotek, folkhögskolans bibliotek, medicinska fackbiblioteket och regional biblioteksutveckling. Tillsammans är de gotländska biblioteksformerna till för alla gotlänningar, i olika livssituationer, genom hela livet.

De olika biblioteksformerna har mycket gemensamt men har också olikheter när det gäller uppdrag och målgrupper. Biblioteksplanen beskriver tre gemensamma inriktningar och åtta mål som behöver uppfyllas för att de gotländska biblioteken ska kunna möta lagkrav, aktuella samhällsutmaningar och allmänhetens behov. Alla inriktningar i planen kan användas av alla biblioteksformer, däremot kan de olika målen vara olika användbara för de respektive biblioteksformerna.

Biblioteksplanen är framtagen i samverkan mellan biblioteksformerna. Ett tjugotal dialogmöten har genomförts för att samla inspel till biblioteksplanen där samtalen har utgått från aktuella samhällsutmaningar och hur biblioteken kan bidra till att lösa dem.

Biblioteksplanen har varit på öppen remiss efter regionstyrelsens fastställande. Några remissinstanser har lämnat in förslag på ändringar. Efter bearbetning presenteras nu en slutgiltig version av planen.

Ärendebeskrivning

Genom sitt breda litteratur- och kunskapsförmedlande uppdrag är de gotländska biblioteken en del i regionens grundstruktur för demokrati och social hållbarhet. Biblioteken har en unik närhet till gotlänningarna över hela ön och är mötesplatser för den gemensamma offentligheten. Biblioteken

möjliggör läsutveckling och läslust, kulturell och digital delaktighet, lärande, bildning, utbildning och forskning för människor i olika åldrar och skeden av livet. Bibliotekens arbete bidrar till att människor inkluderas, känner tillit och förtroende för samhället och varandra samt delaktiga i samhällsutvecklingen.

Region Gotlands biblioteksplan 2026-2029 är ett styrdokument som beskriver hur den nationella och regionala bibliotekspolitiken ska genomföras på Gotland. Enligt bibliotekslagen ska kommuner och regioner anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Planerna ska utgå från bibliotekslagen, vara politiskt beslutade och beskriva den lokala bibliotekspolitiken när det gäller all biblioteksverksamhet som kommunen eller regionen bedriver. Region Gotland är en kommun med ett regionalt uppdrag, därför inkluderar biblioteksplanen både kommunala och regionala biblioteksformer; folkbibliotek, skolbibliotek, gymnasiebibliotek, vuxenutbildningens bibliotek, folkhögskolans bibliotek, medicinska fackbiblioteket och regional biblioteksutveckling. Tillsammans är de gotländska biblioteksformerna till för alla gotlänningar, i olika livssituationer, genom hela livet.

I biblioteksplanen, som beslutas i regionfullmäktige, beskrivs gemensamma inriktningar och mål för de gotländska biblioteksverksamheterna. Biblioteksformerna har mycket gemensamt men har också olikheter när det gäller uppdrag och målgrupper. Biblioteksplanen beskriver gemensamma inriktningar och mål för hur de gotländska biblioteken ska utvecklas under perioden för att möta allmänhetens behov, lagkrav och aktuella samhällsutmaningar. Alla inriktningar i planen kan användas av alla biblioteksformer, däremot kan de olika målen vara olika användbara för de respektive biblioteksformerna.

Knutet till biblioteksplanen skrivs handlingsplaner för de olika biblioteksformerna, som beslutas i respektive nämnd. Handlingsplanerna beskriver vilka insatser som behöver göras under planperioden för att nå önskad förflyttning mot målen i biblioteksplanen. Handlingsplanerna ska i sin tur brytas ner i respektive biblioteksforms årliga verksamhets- och aktivitetsplanering.

Biblioteksplanen är framtagen i samverkan mellan de olika biblioteksformerna och enhetschefen för regional biblioteksutveckling inom kultur- och fritidsavdelningen har ansvarat för processen. Ett tjugotal dialogmöten har genomförts för att samla inspel till biblioteksplanen där samtalen har utgått från aktuella samhällsutmaningar och hur biblioteken kan bidra till att lösa dem. Dialogmöten har hållits med arbetsutskotten i barn- och utbildningsnämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, presiderna för kultur- och fritidsberedningen och barn- och utbildningsnämnden, med de olika biblioteksformernas personal, samt med olika funktioner och verksamheter inom olika förvaltningar i regionen. Planen har också diskuterats inom tillgänglighetsrådet, pensionärsrådet och samrådet för nationella minoriteter. Folkbiblioteken har samlat inspel från allmänheten genom en enkät samt genom samtal med prioriterade grupper och biblioteksanvändare.

Remissrunda, förslag på ändringar och bearbetning

Efter regionstyrelsens fastställande 2025-09-02 skickades remissversionen av biblioteksplanen på öppen remiss till barn- och utbildningsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, hälso- och sjukvårdsnämnden, socialnämnden och tekniska nämnden. Planen skickades också på remiss till politiska partier, studieförbunden, olika sociala föreningar, Länsstyrelsen Gotlands län, Uppsala universitetsbibliotek med flera (se komplett utskickslista i missivet). Det fanns också möjlighet för allmänheten att via folkbiblioteken lämna synpunkter på biblioteksplanen både digitalt via en QR-kod och analogt via lappar.

Elva remissvar har inkommit när remissperioden avslutades 2025-10-26 varav fem innehöll förslag på ändringar. Under ett möte med biblioteksplanens arbetsgrupp diskuterades ändringsförslagen och flera av förslagen fick bifall i gruppen. Synpunkterna från allmänheten var för detaljerade för att påverka biblioteksplanens innehåll och dessa har registrerats och skickats som synpunkter till berörda folkbibliotek.

Hälso- och sjukvårdsnämndens ändringsförslag, att referera till strategidokumentet "Hälsa genom hela livet" i planen, är infört i planen. HSN önskade även minskad textvolym i planen och mer stringent disposition. Biblioteksplanens disposition följer Kulturplanens, därför ändras den inte. Däremot är några alltför detaljerade textpassager förkortade.

Socialnämnden önskar mer konkreta skrivningar kring hur deras personal ska få ta del av vetenskapliga biblioteksresurser genom Medicinska fackbiblioteket. Den nya socialtjänstlagen ställer högre krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet vilket gör att SOF har ökat behov av vetenskapliga biblioteksresurser. HSF är positiva till att utöka Medicinska fackbibliotekets verksamhet men först måste en ekonomisk överenskommelse slutas mellan förvaltningarna. Detta finns inte på plats vid skrivningen av biblioteksplanen. För att undvika missförstånd har avsnittet om den nya socialtjänstlagen tagits bort ur planen.

Socialnämnden önskar även att folkbibliotekens (Almedalsbibliotekets) lokaler inte ska kosta för mycket att hyra för mindre föreningar. Detta kommer inte att skrivas in i biblioteksplanen eftersom ändringar av folkbibliotekens avgifter beslutas genom specifika ärenden i politisk nämnd.

Regional utveckling inom RSF påtalar att barnkonventionen som svensk lag refererats till på ett felaktigt sätt. Detta är nu åtgärdat. Ändringsförslaget att skriva om avsnittet om omvärldsanalysen till årets version (släpptes i december 2025) genomförs inte eftersom dessa kommer att ändras varje år fram till planperiodens slutår 2029. Även förslaget att skriva in målen från Genomförandeprogrammet för social välfärd avslås eftersom även denna kommer att skrivas om under planperioden.

Uppsala universitetsbibliotek saknar skrivningar om Almedalsbiblioteket som ett integrerat folk- och universitetsbibliotek och beskrivningar av samarbetet

mellan parterna. Detta är åtgärdat och infört i den slutgiltiga versionen av biblioteksplanen.

Folkbibliotekens lärgrupp för hbtqi-frågor önskar att hbtqi-perspektivet lyfts in även under mål 2 för att visa att biblioteken gör ett aktivt ställningstagande för allas lika rättigheter och trygghet i biblioteksrummen genom att arbeta med diskrimineringsgrunderna och hbtqi-frågor. Detta är infört i den slutgiltiga versionen av biblioteksplanen.

Bedömning

Biblioteksplan 2026-2029 har varit på öppen remiss efter regionstyrelsens fastställande. Några remissinstanser har lämnat in förslag på ändringar. Efter bearbetning i biblioteksplanens arbetsgrupp presenteras en slutgiltig version av planen. Regionstyrelseförvaltningens bedömning är att biblioteksplanen nu är färdig att antas.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

Förvaltningens samlade bedömning är att samtliga tvärperspektiv omhändertas och tillgodoses i Biblioteksplanen.

1. Rättslig grund/ rättsligt perspektiv

Bedömningen är att med denna biblioteksplan uppnår Region Gotland i högre grad kraven i den nationella bibliotekslagstiftningen, de nya kraven om skolbibliotek i Skollagen samt andra lagar som gäller biblioteksverksamhet, t ex språk- och diskrimineringslagar. Biblioteksplanen bidrar också till att uppfylla visions- och effektmål i Gotland regionala utvecklingsstrategi samt insatser och mål i Kulturplanen.

2. Ekonomiskt perspektiv

Bedömningen är att bibliotekens arbete mot målen i biblioteksplanen kommer att kvalitetssäkra och därmed effektivisera verksamheterna. Arbetet mot målen i biblioteksplanen ryms inom ordinarie budgetram för nämnderna, förutom när det gäller skolbiblioteksverksamheten. Här skapar ny lagstiftning ökade krav på t ex bemanning, något som delvis kommer att ersättas genom statsbidrag.

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att biblioteksplanen påverkar och ökar barns möjlighet att ta del av information, kunskap, litteratur och kultur samt språk- och läsfrämjande insatser. Barn har tillfrågats i framtagandeprocessen och deras åsikter har beaktats i skrivandet av planen. Målen har skrivits utifrån Barnkonventionen, bland annat med utgångspunkt i artikel 2 (inget barn får diskrimineras), artikel 3 (barnets bästa), artikel 6 (barns rätt till liv, överlevnad och utveckling), samt artikel 12 (barns rätt att bli lyssnade på). I texten till mål 5 står: ”Barnkonventionen implementeras och kunskapen om barnrätt ökar på biblioteken”.

4. Jämställdhetsperspektiv

Bedömningen är att biblioteksplanen bidrar till regionala och nationella jämställdhetsmål. Biblioteken ska vara tillgängliga för alla oavsett förutsättningar och livssituation. Sociala och kulturella hinder (t ex genus) ska identifieras och åtgärdas så att biblioteken är tillgängliga för personer utan biblioteksvana. Biblioteken ska också arbeta aktivt med diskrimineringsgrunderna och hbtqi-frågor för att främja lika rättigheter, motverka diskriminering och skapa en mer tillgänglig och trygg verksamhet.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att biblioteksplanen påverkar hela Gotland eftersom biblioteken är spridda över hela ön, samt arbetar med uppsökande verksamhet utanför bibliotekens lokaler för att nå fler, även på landsbygd. Enligt planen ska bibliotekens utbud vara tillgängliga för alla oavsett förutsättningar som till exempel var man bor och i vilken livssituation man befinner sig i.

6. Klimat och miljöperspektiv

Bedömningen är att arbetet gentemot målen i biblioteksplanen kommer att öka bibliotekens interna kunskap om hållbara arrangemang och energianvändning samt bidra till ökade kunskaper hos allmänheten om behovet av klimatomställning, cirkulär ekonomi och ökad miljömässig hållbarhet.

Beslutsunderlag

Biblioteksplan 2026-2029 (bearbetat förslag till beslut efter remissrunda)

Missiv remissförslag biblioteksplan 2026-2029, rev till RS 2025-08-28

Yttrande. Länsstyrelsen i Gotlands län 2025-10-03

Remissvar. Uppsala universitet Johanna Hansson 2025-10-17

Remissvar. Vänsterpartiet Gotland 2025-10-20

Remissvar. Återkoppling remissversion Avd. Regional utvecklig, Region Gotland 2025-10-21

Remissvar. HSN § 99 RS Remiss. Hälso- och sjukvårdsnämnden 2025-10-22

Remissvar. SON § 185 RS Remiss. Socialnämnden 2025-10-23

Remissvar. BUN § 114 RS Remiss. Barn- och utbildningsnämnden 2025-10-24

Remissvar. GVN § 83 Remiss. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2025-10-27

Remissvar. MBN § 179 Remiss. Miljö- och byggnämnden 2025-10-27

Remissvar. TN § 196 Remiss. Tekniska Nämnden 2025-10-27

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-12-18

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Angelica Andersson Fihn
Avdelningschef kultur och fritid

Skickas till

Beslutad biblioteksplan skickas till samtliga politiska facknämnder för kännedom.